

De rol van Adrianus Bos bij de vondst van de Peelhelm

5 Als op 15 juni 1910 op het terrein van een concurrerende maatschappij de vergulde
zilveren Peelhelm en vele bijvondsten worden gedaan, wordt ongetwijfeld de directeur
van de N.V. Maatschappij Helenaveen A. Bos erbij geroepen. Uit krantenberichten weten
we dat de directeur op 15 en 16 juni zich in Duitsland bevond, dus op zijn vroegst
10 wist de directeur van de vondst op de avond van 16 juni of de ochtend van 17 juni.
Hij was in feite de "koning" van Helenaveen. Immers, praktisch alle grond en gebouwen
in Helenaveen en veel grond op het gebied van enkele aangrenzende Limburgse gemeenten
waren eigendom van de Maatschappij. In de statuten van de "Maatschappij" was dat
gezag ook vastgelegd, de directeur was alleen verantwoording schuldig aan de
15 commissarissen aan wie hij maandelijks schriftelijk verslag uit moest brengen.
In juli 1906 was A. Bos in Helenaveen komen wonen -een verplichting die toen in de
statuten stond- en had hij aandelen van de Maatschappij gekocht, ook een bepaling in
de statuten. Hij nam medio juni 10 aandelen van zijn voorganger over en zal op de
incurante markt wel de resterende hebben gekocht, een investering van ongeveer
f10.000.

20 Daartegenover stond een jaarsalaris van f3.000 met vrije inwoning in de
directeurswoning GENA en vrije brandstof. Het salaris werd elders in de papieren ook
wel doorgestreept en veranderd in f4.500. Bovendien kon hij reiskosten en
receptiekosten e.d. declareren. Daarvoor had hij een soort eigen rekening binnen de
financiële huishouding van de Maatschappij. Enkele andere hogere functionarissen van
de Maatschappij hadden dat ook. Het salaris van de directeur, f3.000 of f4.500, was
25 voor arbeiders-begrippen gigantisch hoog.

In 1906 is Bos nog zeer jong voor het directeurschap, hij is geboren in 1874. Uit een
kranten-artikel tje waarin staat dat hij bezoekers uit Wageningen rondleidt, waar hij
ook zijn opleiding heeft gevolgd, kunnen we opmaken dat hij aan de Landbouwhogeschool
was opgeleid tot landbouwkundig ingenieur. Verdere gegevens zijn (nog) onbekend.

30 Wij mogen aannemen dat de vader van A. Bos het geld voor het directeurschap heeft
geleverd. Opvallend is dat juist in die periode aandelen van de Maatschappij die nu
en dan in zeer kleine aantallen te koop worden aangeboden, gekocht worden voor 110%,
dus f550 per stuk. De handelaar in dit (zeer) incurante fonds Broekman komen we ook
later tegen bij aandelen-aankoop. Blijkbaar is er een overeenkomst dat alle bij
35 Broekman aangeboden aandelen N.V. Maatschappij Helenaveen doorgesluisd (kunnen)
worden naar de familie Bos.

In april en volgende maanden van 1910 benadert Bos als directeur het kadaster in
Roermond om metingen te verrichten voor de Maatschappij. De gronden voor de
40 koningshoeven moeten opgemeten worden. Hij benadert daarvoor A.F. van Beurden, of
beter gezegd hij reageert op een briefkaartje van van Beurden van 20 april.
De metingen worden op 7 mei uitgevoerd, maar niet door van Beurden zelf maar door
G.L.J.E. Pollen van het kadaster te Eindhoven. Dit, deze, naar overtuiging van de
auteur, omdat de opgemeten gronden in Noord-Brabant liggen. We lezen o.a. het
45 volgende:

*Ontvangen van den heer A. Bos Directeur der Maatschappij "Helenaveen" te Deurne
(Helenaveen) de som van twee en zestig gulden drie cent, wegens het opmeten en
kadastraal toepassen van ontginningen onder Deurne Sectie H no. 2975 3031 3034 4304*
Dit wordt ondertekend door Kwisthout, de Ingenieur-verificateur van Roermond.

50 Op 26 mei is dit bedrag van f62,03 betaald (bijgeboekt) aan het kadaster te Roermond
en op 27 mei vinden we de betaling in het kasboek van de Maatschappij.
Op 31 mei ontvangt A. Bos f250 zijn sal op rek.

Op 7 juni schrijft Bos weer een briefje aan van Beurden over opmetingen op de "drie
55 honderd Bunders". Dit ligt op Limburgs grondgebied en van Beurden zal zelf de
opmetingen doen.

In zeer korte tijd krijgen beiden met elkaar te maken m.b.t. veen en opmetingen.
Er volgt weer een rekening, nu gedateerd 23 juni.

60 Op 23 juni vinden we in het kasboek de regel Onkosten ? reisk direct ?otr? 30-
Bos heeft dus een redelijk verre reis gemaakt, doel is niet direct duidelijk.
De volgende dag belt hij voor f14.30, van huis uit. Betalingsbewijs 86

Van Beurden zit ook niet stil, getuige deze rekening:

65 No. 135. *A.F van Beurden*

KADASTER.	Landmeter van het Kadaster	
NO 4017	te Roermond	
Ontvangen	van den Heer Bos Directeur Maatschappij Helenaveen qq	
	de som van twintig gulden en vijftig cent,	
70	wegens conferentie en vervaardiging kaart verdeling boerderijen en berekening	
	Gezien 23 Juni 1910	Salaris f 13.00
	De Ingenieur-Verificateur,	Kad. recht reg. No. 18/268 18/269 2.-
	Kwisthout	Onkosten <u>5.65</u>
		TOTAAL f 20.65

75 Allemaal aanwijzingen dat er iets heel bijzonders is gebeurd, zeker als Bos enkele dagen later zich weer f100 laat betalen, zonder precieze vermelding, alleen de vermelding Onkosten receptie direct. wordt gegeven. De daaronder staande regel over de reparatie van de fiets kunnen we inderdaad tegenover een rekening zetten, maar het
80 begrip onkosten niet.

85 We zien hieruit de manier waarop de directeur te werk gaat: uitgaven worden door de Maatschappij betaald, hoewel het waarschijnlijk een privé-aankoop is geweest. Het lijkt erop dat de directeur voor precies 30 gulden reiskosten heeft en voor precies 100 gulden onkosten, dat hij deze bedragen uit eigen zak betaalt en dat hij later die bedragen op zijn rekening bij de Maatschappij laat uitbetalen.

90 Volgens een ander bericht brengt van Beurden op 20 juni een bezoek in Meijel om Smolenaars en zijn helm te bekijken. Dit op verzoek van het Museum van Oudheden, die daarover de dag ervoor een telegram gestuurd heeft. In de krant van 25 juni brengt van Beurden verslag uit van zijn bevindingen in de lokale krant, maar heeft hij al een telegram met zijn bevindingen gestuurd naar het museum.

95 Een aantekening in de boeken van de gemeente Deurne geeft dan op 23 juni een precieze omschrijving van de Peelvondst. Deze wordt doorgegeven aan andere instanties en dit dient als vondst-beschrijving voor het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden.

N° 1360 Deurne 23 Juni 1910

100 Dezer dagen zijn bij het graven van turf op een diepte van p. m. 1.30 meter

Gevonden in de veengronden dezer gemeente gevonden

Schatten 1. 41 stuks kleine munten van de derde eeuw van Constantijn met een ?dig Romeinsch hoofd en lauwerkrans

105 2 Een verguld zilveren helm met oorplaten en naar men meent met Grieksch opschrift en versiering (erg beschadigd).

3 een stuk van een pijlkoker

4 Twee mantelspelden

5 Een gouden spoor

110 6 een paar stukken schoeisel en verder een party [?] stukken leder. waarschijnlijk door het opdelfen en behandelen verkleurd

Wij hebben gemeend UE?l hiervan te moeten kennisgeven

Id? den Heer Heneskes [?] van Binnenlandschzaken. Burgemeester en Wethouders

Id? den Heer Commissaris der Koningin - van Deurne ca Noordbrabant.

115 In het boek "De Gouden Helm uit de Peel" vinden we een briefje van de burgemeester van Truijen van de volgende dag, 24 juni aan het museum in Leiden.

Meijel 24 Juni 1910

120 In beleefd antwoord op uw schrijven hiernevens vermeld heb ik de eer te berichten, dat de daarbij bedoelde oudheidkundige vondst is gedaan in de aangrenzende gemeente Deurne door een veenarbeider wonende in deze gemeente.

De gevonden voorwerpen bestaan in hoofdzaak uit 41 munten waarop om den beeldenaar "Constantinus" een verguld zilveren helmplaat, spoor, enz.

125 Omtrent de gevonden stukken dreigt een rechtsgeding te ontstaan over de vraag wie als grondeigenaar recht heeft op de helft van het gevondene, daarom durft de vinder Gabriel Smolenaars de stukken niet uit handen geven.

Bijaldien de voorwerpen en tegoeden e. k. nog in bewaar zijn bij den vinder dan/dien veronderstel ik dat deze ?? alsdan wel door den Heer Onderdirecteur kunnen onderzocht worden.

130 Ten einde eene vergeefsche reis te voorkomen, geef ik in overweging mij vooraf te raadplegen. Ik zal dan onmiddellijk bericht zenden waar de stukken kunnen gezien

worden

135 Aan de Directie van De Burgemeester
het Rijks Museum (get) Jan Truyen.
van Oudheden te Leiden Meijel 24 Juni 1910

We kunnen concluderen:

- 140 1. op 23 juni gaat A. Bos op reis en bij zijn terugkomst declareert hij (bij
zichzelf?) de reiskosten. Enkele dagen later declareert hij een zeer hoog bedrag voor
een receptie
2. op 23 juni declareert A.F. van Beurden een bedrag wegens conferentie en
vervaardiging kaart
145 3. op 23 juni noteert een officieel persoon van de gemeente Deurne de precieze
vondsten gedaan op het grondgebied van de gemeente
4. op 24 juni schrijft de burgemeester van Meijel een brief naar het museum met
praktisch dezelfde omschrijving van de vondst als die van Deurne.

150 Er kan maar één conclusie getrokken, en dat is dat dit allemaal geen toeval is.
Er is ergens een bijeenkomst -conferentie of receptie genaamd- geweest waar de
hierboven genoemde vier betrokkenen en natuurlijk de vindsters van de Romeinse
voorwerpen om de tafel zijn gaan zitten om te overleggen hoe de vondst verdeeld moet
worden. Plaats zeer waarschijnlijk niet in Deurne of Meijel.
155 Alle veenarbeiders weten exact wat hun vondst is. De deelnemers kunnen echter niet om
de al eerder in de kranten verschenen informatie heen. Hierin wordt geschreven dat
Smolenaars eerst 3 munten vindt en later nog 36. Ze worden echter goudstukjes genoemd
in de allereerste berichten. En verder gouden voetsporen, een gouden balletje, e.d.
Juist deze voorwerpen vinden we terug op de lijst van de gemeente Deurne, twee
belletjes worden aangezien voor munten.
160 Over de leren voorwerpen is veel te doen geweest, de schoenen en een partij leer
worden in de krant vermeld en gaan dan naar Leiden.
De kopers bevinden zich ook aan tafel: de kapitaalkrachtige Bos kan alles kopen wat
hij wil en van Beurden krijgt ook zijn deel. De veenarbeiders zijn tevreden, want zij
zijn de vondsten (tot dan toe) kwijt, de burgemeesters hebben hun wettelijke plicht
165 gedaan zonder de veenarbeiders te benadelen.

Later zal blijken, maar niet zo goed gedocumenteerd, dat er nog een schoen aan Leiden
verkocht wordt, dat A. Bos een grote leren jas in zijn geheime kast had hangen, dat
het leer in eerste instantie lang rond de vindplaats lag te slingeren, enz.

170 Omdat er vóór, maar ook ná 23 juni nog andere zaken gevonden werden, kregen die een
andere status: de gemakkelijkste manier was ze direct te verkopen. In eerste
instantie had de auteur alleen verdenkingen jegens van Beurden, maar gaandeweg werden
de verdenkingen jegens A. Bos steeds sterker. De verhalen daaromtrent van Leo
175 Kluijtmans en Jootje van de Bovenkamp illustreren de gang van zaken.

En dan kunnen we eigenlijk een eigenaardige conclusie trekken: moreel gezien had van
Beurden de verplichting de vondsten -buiten de door de gemeente Deurne genoemde- door
te geven aan het museum, hij was correspondent van het Rijksmuseum van Oudheden. Hij
180 deed dat echter niet. A. Bos heeft niets wederrechtelijk gedaan: hij kocht alleen hem
aangeboden voorwerpen op. Maar beiden voelden dat het niet in de haak was.

Bos heeft altijd gezwegen over zijn betrokkenheid, alleen Jootje van de Bovenkamp
werd een keer de vondsten getoond.
185 Van Beurden rept daarna met geen woord meer over zijn betrokkenheid; alleen als in
het voorjaar van 1911 de medewerker van het Rijksmuseum van Oudheden M.A. Evelein de
resultaten van zijn onderzoek publiceert, geeft van Beurden in de krant een
samenvatting van diens bevindingen. Direct na zijn betrokkenheid houdt zijn
publicatie-drift m.b.t. de Peelvondst op. In een boekje uit 1917 vermeldt hij de
190 vondst, maar schrijft niets over zijn eigen betrokkenheid erin.

Met betrekking tot de datum van de vondst wordt verwezen naar een ander artikel op de
website www.theelen.info.